

**Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu**

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Pavla Rychetského a soudkyně Kateřiny Šimáčkové mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení ve věci ústavní stížnosti nezletilé **A. J.**, zastoupené Mgr. et Mgr. Alenou Vlachovou, advokátkou se sídlem Praha 1, Husova 242/9, proti rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 2. září 2009 č. j. 19 EC 110/2009-52 a rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70, za účasti **Okresního soudu Plzeň-město** jako účastníka řízení a obchodní společnosti **DRY CLEANER LINE s.r.o.**, IČ: 27587053, se sídlem Praha 8 – Libeň, V Holešovičkách 1579/24, jako vedlejší účastnice řízení, t a k t o:

I. Rozsudkem Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70 bylo porušeno základní právo stěžovatelky podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, aby byla její věc projednána v její přítomnosti a aby se mohla vyjádřit ke všem prováděným důkazům.

II. Rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

O d ů v o d n ě n í:

I.

Vymezení věci

1. Ústavnímu soudu byla dne 14. listopadu 2014 doručena ústavní stížnost, kterou stěžovatelka navrhla zrušení v záhlaví uvedených rozsudků z důvodu tvrzeného porušení jejích základních práv podle čl. 11 odst. 1, čl. 32 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb.

II.

Shrnutí řízení před obecnými soudy

2. Rozsudkem Okresního soudu Plzeň-město ze dne 2. září 2009 č. j. 19 EC 110/2009-52 byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit vedlejší účastnici částku 1 006 Kč s příslušenstvím (výrok I), jakož i náklady řízení ve výši 8 154 (výrok II). Uvedená částka představovala nezaplacené jízdné a přírážku k němu. Stěžovatelka totiž

měla být dne 28. ledna 2008, kdy jí bylo 9 let, podrobena přepravní kontrole v dopravním prostředku obchodní společnosti Plzeňské městské dopravní podniky, a.s., aniž by se prokázala platným jízdním dokladem. Rozsudkem téhož soudu ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70 byla stěžovatelce z obdobných důvodů uložena povinnost zaplatit tutéž částku s příslušenstvím (výrok I) a na nákladech řízení částku 8 220 Kč (výrok II). Tentokrát se tak však stalo v souvislosti s jízdou, k níž mělo dojít dne 10. ledna 2008. Vedlejší účastnice se stala nabyvatelem obou pohledávek na základě jejich postoupení od původního věřitele.

3. V době konání řízení o žalobách vedlejší účastnice, jež předcházela vydání napadených rozsudků, byla stěžovatelka ve věku 11 let. Jejím zákonným zástupcem byla její matka, přičemž obě měly trvalé bydliště evidováno na adrese Úřadu městského obvodu Plzeň 1. Usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 2. února 2009 č. j. 22 Nc 1502/2009-8, vydaným krátce po zahájení obou soudních řízení, bylo nařízeno předběžné opatření, jímž byla stěžovatelka umístěna do dětského domova. Rozsudkem téhož soudu ze dne 15. května 2009 č. j. 99 P 126/2006-440 jí byla následně nařízena ústavní výchova.

4. Okresní soud Plzeň-město jednal po celou dobu řízení vedeného pod sp. zn. 23 EC 18/2009 s matkou stěžovatelky jakožto její zákonnou zástupkyní, jíž se v rámci řízení snažil doručit písemnosti na adresu, kterou stěžovatelka uvedla v záznamu o provedené přepravní kontrole, jakož i na některé další adresy, kde se mohla zdržovat. Napadený rozsudek jí byl nakonec doručen na adresu trvalého pobytu, když se – v důsledku uplynutí lhůty 10 dnů od uložení zásilky na doručovací adresu – uplatnila fikce doručení podle § 49 odst. 4 občanského soudního řádu. Právní moci nabyt dne 7. června 2010.

5. Pokud jde o řízení vedené pod sp. zn. 19 EC 110/2009, uvedený soud usnesením ze dne 3. srpna 2009 č. j. 19 EC 110/2009-21 ustanovil stěžovatelce z důvodu jejího neznámého pobytu opatrovnici Mgr. Martinu Juhovou, asistentku soudce téhož soudu. Důvodem byla skutečnost, že navzdory pátrání soudu po aktuálním pobytu matky stěžovatelky se mu nepodařilo zjistit, kde se nachází. Soudní písemnosti se nepodařilo doručit na žádnou ze zjištěných adres. Napadený rozsudek byl tedy doručen uvedené opatrovnici a právní moci nabyt dne 16. října 2009.

6. Dne 20. října 2014 požádala stěžovatelka Okresní soud Plzeň-město o zaslání obou rozsudků, k čemuž došlo dne 4. listopadu 2014. Následně dne 21. listopadu 2014 podala – z důvodu procesní jistoty – proti oběma z nich (vedle tehdy již podané ústavní stížnosti) rovněž žalobu pro zmatečnost, v jejímž odůvodnění nicméně sama připustila, že nemusí být přípustná. Někdejší právní úprava, která se použije ve vztahu k posouzení této žaloby, totiž neumožňovala namítat odnětí možnosti jednat před soudem ve smyslu § 229 odst. 3 občanského soudního řádu, jestliže směřovala proti rozhodnutí soudu prvního stupně. O žalobě pro zmatečnost doposud nebylo rozhodnuto.

III.

Argumentace stěžovatelky

7. V ústavní stížnosti stěžovatelka tvrdí, že v průběhu svého pobytu v dětském domově získala náhodně vědomost o dvou exekucích vedených proti ní. Začala tedy pátrat po tom, na základě jakého titulu byly tyto exekuce nařízeny, přičemž

o napadených rozsudcích se dozvěděla teprve 4. listopadu 2014, kdy jí byly doručeny na základě její žádosti.

8. Podstata námitek stěžovatelky ve vztahu k oběma řízením vedeným u Okresního soudu Plzeň-město spočívá v tom, že jí měla být odňata možnost jednat před soudem, účastnit se na řízení a domoci se v něm svých práv, uvádět skutková tvrzení ve svůj prospěch, navrhopvat k jejich prokázání důkazy a vyjadřovat se ke všem skutečnostem a prováděným důkazům. Tím mělo být porušeno její základní právo podle čl. 38 odst. 2 Listiny. Není přitom podstatné, že v obou řízeních byla zastoupena. V případě řízení vedeného pod sp. zn. 23 EC 18/2009 jí zastupovala její matka, která se však o ni v té době nebyla schopna postarat ani do té míry, aby zajistila její základní potřeby, což vedlo k nařízení ústavní výchovy. Tato osoba tak zcela jistě nemohla zajistit řádný výkon jejích práv. Nadto měl u ní existovat střet zájmů, neboť by to byla právě ona, kdo by měl povinnost uvedené částky zaplatit.

9. Ustanovení asistentky soudce opatrovnící v řízení vedeném pod sp. zn. 19 EC 110/2009 pak stěžovatelka zpochybňuje poukazem na některé nálezy Ústavního soudu, podle nichž hrozí, že takovýto opatrovník nebude brojit proti postupu a rozhodnutí soudu v dané věci a nebude dostatečně chránit zájem účastníka řízení na plném zachování jeho práv. Správně jí měl být opatrovníkem ustanoven advokát. Zároveň mělo být umožněno i jí samotné, aby se – přes její tehdejší nízký věk – k žalobě vyjádřila. To, že se tak nestalo, mělo mít za následek zásah do jejích práv podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 32 odst. 1 Listiny.

10. Poslední okruh námitek se týká postupu Okresního soudu Plzeň-město, který projednával každou ze žalob zvlášť, ačkoliv nic nebránilo tomu, aby řízení o nich z důvodu hospodárnosti spojil. S ohledem na formulářovou povahu žalob neexistuje ani žádný důvod k tomu, aby stěžovatelka musela hradit vedlejší účastníci náhradu nákladů řízení ve stanovené výši.

IV.

Řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud si pro účely tohoto řízení vyžádal spisy vedené u Okresního soudu Plzeň-město pod sp. zn. 23 EC 18/2009 a 19 EC 110/2009, s jejichž obsahem koresponduje výše uvedené shrnutí, a vyzval účastníka a vedlejší účastníci řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti. Této možnosti využil pouze účastník řízení, a to samostatně ve vztahu ke každé z uvedených věcí.

12. Ve vyjádření ze dne 17. prosince 2014, jež se týkalo věci vedené pod sp. zn. 23 EC 18/2009, Okresní soud Plzeň-město uvedl, že postupoval v souladu s § 20 odst. 1 a § 22 občanského soudního řádu. Stěžovatelce nejdříve doručoval elektronický platební rozkaz (jenž byl následně zrušen pro nemožnost doručení), poté výzvu podle § 114a občanského soudního řádu, včetně žaloby, a nakonec i rozsudek do vlastních rukou její matky jako zákonné zástupkyně. Ta přitom nebyla zbavena rodičovské zodpovědnosti (tato nebyla ani pozastavena), ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům. V době, kdy stěžovatelka použila dopravní prostředek, aniž by si označila jízdenku, byla v péči matky, a až teprve následně jí byla nařízena ústavní výchova. Žádný střet zájmů či jeho nebezpečí nebyl v případě zastoupení stěžovatelky její matkou shledán.

13. Ve vyjádření ze dne 22. prosince 2014, jež se týkalo věci vedené pod sp. zn. 19 EC 110/2009, uvedený soud zdůraznil, že pátral po zákonném zástupci stěžovatelky a že z listinných důkazů bylo patrné, že ani stěžovatelka ani její matka se nezdržují na adrese ohlašovacího pobytu, kde měly evidován trvalý pobyt. Byly tedy splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka stěžovatelce z důvodu jejího neznámého pobytu a následně také pro vydání napadeného rozsudku. Tento postup měl odpovídat občanskému soudnímu řádu v tehdejší znění.

14. Ústavní soud tato vyjádření již dále nezasílal stěžovatelce, protože obě z nich pouze shrnují průběh řízení a rekapituluji hlavní argumentaci obsaženou v napadených rozsudcích. Žádné z nich navíc nemělo vliv na vlastní posouzení ústavní stížnosti.

15. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci.

V.

Podmínky projednání ústavní stížnosti

16. Předtím, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel se zabývat otázkou, zda jsou k tomu splněny všechny zákonem stanovené předpoklady.

V./a

Přípustnost ústavní stížnosti proti rozsudku č. j. 23 EC 18/2009-70

17. Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřípustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon poskytuje k ochraně jeho práva (§ 72 odst. 3 téhož zákona). Takto vyjádřená subsidiarita ústavní stížnosti k těmto jiným procesním prostředkům znamená, že k jejímu věcnému projednání může dojít pouze za předpokladu, že stěžovatel tyto prostředky řádně (efektivně) uplatnil a ze strany příslušného orgánu o nich bylo rozhodnuto. Ústavní soud posuzoval splnění této podmínky samostatně ve vztahu ke každému z napadených rozsudků.

18. Stěžejní námitky stěžovatelky, které uplatňuje ve vztahu k oběma napadeným rozhodnutím, se týkají jejího práva jednat před soudem ve věci, ve které bylo rozhodováno o jejích právech a povinnostech. Uvedené právo je jednou ze součástí záruk spravedlivého procesu, jejíž ústavní vyjádření lze nalézt v čl. 38 odst. 2 Listiny. Stěžovatelka byla v době, kdy probíhalo řízení o žalobách vedlejšího účastníka, ve věku 11 let, a tudíž lze vycházet z předpokladu, že v něm nebyla způsobilá samostatně jednat a plnohodnotně tak uplatňovat svá práva a hájit své zájmy. Pakliže za této situace mělo být naplněno její výše uvedené právo, měla být v tomto řízení zastoupena, a to nejen formálně (kýmkoliv), ale především osobou, která bude jednat k ochraně jejích zájmů. Jen v takovém případě by v tomto řízení byla zastoupena řádně (v souladu s účelem zastoupení).

19. Ústavní soud zdůrazňuje, že námitky stěžovatelky zpochybňující splnění takto vymezeného požadavku řádného zastoupení jsou způsobilé odůvodnit závěr o porušení základních práv a svobod. Jejich podstata se týká postupu soudu, který měl nesprávně

vyhodnotit jednak možný konflikt zájmů mezi stěžovatelkou a její matkou, jednak možný konflikt zájmů mezi stěžovatelkou a ustanoveným opatrovníkem. Tato pochybení měla mít přitom v prvním případě za následek, že jí navzdory splnění zákonných podmínek vůbec nebyl ustanoven opatrovník, zatímco ve druhém případě, že jí byl ustanoven opatrovník, který jí však v důsledku možného konfliktu zájmů nemůže zastupovat řádně. Tím měla být stěžovatelce odepřena možnost jednat před soudem. S ohledem na podstatu tvrzeného zásahu do základních práv a svobod tak bylo nezbytné, aby měla stěžovatelka, jíž byla napadenými rozsudky uložena povinnost zaplatit určitou peněžní částku, možnost efektivního uplatnění předmětných námitek buď v řízení před obecnými soudy, nebo přímo prostřednictvím ústavní stížnosti.

20. V případě řízení, v jehož rámci byl vydán rozsudek Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70, byla stěžovatelka zastoupena svou matkou jako zákonnou zástupkyní, která ovšem podle jejího názoru nezvládala péči o ní a nebyla schopna hájit její zájmy. Takto formulovanou námitku nemohla stěžovatelka uplatnit v rámci odvolání jako řádného opravného prostředku, a to již s ohledem na bagatelní předmět sporu (§ 202 odst. 2 občanského soudního řádu). Bylo tedy třeba zvážit, zda k jejímu uplatnění nemohlo dojít i prostřednictvím jiného opravného prostředku. V tomto ohledu přicházela v úvahu pouze žaloba pro zmatečnost.

21. Žaloba pro zmatečnost představuje mimořádný opravný prostředek, který slouží především tomu, aby mohla být zrušena pravomocná rozhodnutí soudu, která trpí takovými vadami, jež představují porušení základních principů ovládajících řízení před soudem, popřípadě je takovými vadami postiženo řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo, je-li v zájmu účastníků, ale i zájmu veřejném, aby taková pravomocná rozhodnutí byla odklizená bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou věcně správná.

22. Podle § 229 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu mohl účastník řízení uvedenou žalobou napadnout pravomocné rozhodnutí soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu, kterým bylo řízení skončeno, jestliže neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen. Ústavní soud má za to, že námitky stěžovatelky lze podřadit pod tento důvod zmatečnosti, protože mohly založit přípustnost žaloby pro zmatečnost proti napadenému rozsudku. Přesto nelze přehlédnout, že jejímu efektivnímu uplatnění bránilo uplynutí tříleté objektivní lhůty podle § 234 odst. 2 občanského soudního řádu, odvíjející se ode dne, kdy tento rozsudek nabyl právní moci, tedy kdy byl doručen osobám, s nimiž soud jednal jako s účastníky řízení nebo jako s jejími zástupci. Stěžovatelka se totiž o napadeném rozsudku dozvěděla teprve v roce 2014, kdy již žalobu pro zmatečnost nemohla podat.

23. Pro běh uvedené zákonné lhůty není podstatné, zda osoby, s nimiž soud jednal jako s účastníky řízení nebo jako s jejími zástupci, skutečně měly procesní způsobilost nebo mohly před soudem vystupovat, nebo zda byly řádně zastoupeny. Při posuzování včasnosti žaloby je třeba vycházet z toho, že soud, který rozsudek vydal, jejich jednání z tohoto hlediska nijak nezpochybnil. To samozřejmě ještě neznamená, že jeho postup musel být správný. Zodpovězení této otázky je však podstatou věcného rozhodnutí o žalobě pro zmatečnost, a nikoliv posouzení procesních podmínek k jejímu projednání. Jinak by ostatně neměla objektivní lhůta podle § 234 odst. 2 občanského soudního řádu žádný rozumný smysl, neboť posouzení včasnosti žaloby by se – alespoň v některých případech – vlastně odvíjelo od její důvodnosti. Pokud by totiž byla žaloba důvodná, mohlo by to znamenat, že dotčenému účastníkovi – nemohl-li před soudem jednat nebo

nebyl-li rádně zastoupen – nebyl rozsudek vůbec doručen (nenastaly účinky doručení). Nikdy by tak nenabyl ani právní moci, v důsledku čehož by žalobu bylo možné podat kdykoliv, jestliže by byla zachována subjektivní lhůta tří měsíců podle uvedeného ustanovení. Takovýto výklad by byl ve zjevném rozporu s účelem a dikcí uvedeného ustanovení, které objektivní lhůtu výslovně předpokládá.

24. Ústavní soud zdůrazňuje, že účelem tříleté objektivní lhůty podle § 234 odst. 2 občanského soudního řádu je zajištění právní jistoty, pokud jde o práva a povinnosti, o nichž bylo rozhodnuto pravomocným soudním rozhodnutím. Takto vyjádřený zájem – jakkoliv mu v obecné rovině nelze nic vytknout – ovšem nemůže převážit nad základním právem účastníka řízení, jemuž z rozhodnutí plyne (v jeho neprospěch) určitá povinnost a jenž neměl v řízení, které předcházelo vydání tohoto rozhodnutí, možnost ani jednat samostatně, ani mu nebyl vytvořen prostor pro ochranu jeho zájmů prostřednictvím jeho řádného zastupování. Přesněji řečeno jím nelze odůvodnit vyloučení možnosti bránit se proti zásahu, v jehož důsledku bylo zcela popřeno právo podle čl. 38 odst. 2 Listiny, jak tomu mělo být v projednávané věci. Protože stěžovatelka se o napadeném rozsudku dozvěděla teprve v době, kdy již uplynula objektivní lhůta k podání žaloby pro zmatečnost z důvodu podle § 229 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, bylo její uplatnění jednoznačně vyloučeno. Žaloba pro zmatečnost zde nepředstavovala efektivní zákonný prostředek ochrany jejího práva, jehož vyčerpáním by byla podmíněna ústavní stížnost.

25. Jiný závěr by nebylo možné dovodit ani v případě, byla-li by žaloba pro zmatečnost podána z důvodu podle § 229 odst. 3 občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, jenž by se podle čl. II odst. 6 zákona č. 404/2012 Sb. uplatnil ve vztahu k napadenému rozsudku. Toto ustanovení umožňovalo napadnout žalobou pro zmatečnost pouze pravomocný rozsudek odvolacího soudu nebo jeho pravomocné usnesení, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, jestliže mu byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem. Bylo proto možné uvažovat o tom, zda by námitka stěžovatelky ohledně nedostatku řádného zastoupení byla uplatnitelná právě na jeho základě. Jakékoliv úvahy v tomto směru nicméně vylučuje skutečnost, že podle tehdy účinného znění mohla žaloba pro zmatečnost podaná z důvodu podle § 229 odst. 3 občanského soudního řádu směřovat jen proti rozhodnutí odvolacího soudu, a nikoliv též proti rozsudku soudu prvního stupně, proti němuž není odvolání přípustné podle § 202 odst. 2 občanského soudního řádu. Tato možnost byla do prvně uvedeného ustanovení doplněna až novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb., a to s účinností od 1. ledna 2013. Jediným prostředkem, kterým se stěžovatelka mohla domoci ochrany svých práv proti napadenému rozsudku, tak byla ústavní stížnost, v jejímž případě je splněna podmínka přípustnosti podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

V./b

Přípustnost ústavní stížnosti proti rozsudku č. j. 19 EC 110/2009

26. Ve vztahu k rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 2. září 2009 č. j. 19 EC 110/2009-52 stěžovatelka namítá, že jí byla opatrovníkem ustanovena zaměstnankyně soudu, který o žalobě zároveň rozhodoval. Podle jejího názoru proto nelze předpokládat, že by tato osoba v předmětném řízení hájila její zájmy, zejména pokud by se dostala do konfliktu se svým zaměstnavatelem, proti jehož postupu či rozhodnutím by musela brojit.

27. Ústavní soud považuje uvedenou námitku za podřaditelnou pod důvod žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. h) občanského soudního řádu, jímž je vadný závěr o splnění podmínek zakotvených v § 29 odst. 3 občanského soudního řádu, za nichž lze určitě osobě ustanovit pro řízení opatrovníka, a to logicky včetně toho, kdo může funkci opatrovníka v konkrétní věci zastávat (srov. např. usnesení ze dne 30. ledna 2014 sp. zn. III. ÚS 3896/13; všechna v tomto nálezu citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Z tohoto důvodu byla již samotná kritika procesního postupu soudu prvního stupně, že stěžovatelce neměl být pro řízení ustanoven opatrovníkem zaměstnanec téhož soudu, objektivně použitelnou v řízení o žalobě pro zmatečnost proti napadenému rozsudku a stěžovatelka jí ve své žalobě rovněž uplatnila. Nadto stojí za zmínku, že stěžovatelka měla pro její podání dostatečný časový prostor. Podle § 234 odst. 5 občanského soudního řádu bylo totiž možné podat z důvodu podle § 229 odst. 1 písm. h) téhož zákona žalobu ve lhůtě tří měsíců od doby, kdy se ten, kdo žalobu podává, dozvěděl o napadeném rozhodnutí. Ze strany stěžovatelky tak nebyly efektivně vyčerpány všechny procesní prostředky, které jí zákon k ochraně jejích práv poskytoval (resp. nebylo o nich rozhodnuto), protože je její ústavní stížnost v této části nepřijatelná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

V./c

Včasnost ústavní stížnosti

28. Otázkou včasnosti ústavní stížnosti (stejně jako ostatními podmínkami řízení) se Ústavní soud zabýval už jen v rozsahu, ve kterém byla přípustná, tedy ve kterém směřovala proti rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70. Podle čl. IV odst. 2 zákona č. 404/2012 Sb. bylo v tomto ohledu pro její posouzení relevantní ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 31. prosince 2012, podle něhož lze podat ústavní stížnost ve lhůtě 60 dnů od doručení rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje stěžovateli k ochraně jeho práva. Taktó určený počátek běhu lhůty je třeba nicméně vykládat způsobem, který nebude bránit věcnému projednání ústavní stížnosti proti rozhodnutí soudu, jestliže jí stěžovatel namítá porušení práva jednat v řízení před soudem v důsledku takového postupu, který z povahy věci vylučoval, aby mu bylo doručováno toto rozhodnutí. Pokud za této situace měly právní účinky doručení nastat doručením jiné osobě, pak nelze pod pojmem „doručení“ ve smyslu § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu rozumět skutečnost, s níž příslušné procesní předpisy spojují účinky doručení nebo na základě které tyto účinky, byť nesprávně, konstatoval příslušný soud, nýbrž až okamžik, kdy se tato osoba o rozhodnutí poprvé dozvěděla nebo mohla dozvědět a od kterého tak měla reálnou možnost tento právní prostředek využít [srov. např. nález ze dne 25. září 2002 sp. zn. I. ÚS 559/2000 (N 111/27 SbNU 233), nález ze dne 9. května 2006 sp. zn. IV. ÚS 811/05 (N 98/41 SbNU 279), nález ze dne 21. listopadu 2011 sp. zn. IV. ÚS 1685/11 (N 198/63 SbNU 307), bod 16, nebo nález ze dne 11. června 2013 sp. zn. III. ÚS 272/13 (N 106/69 SbNU 733), bod 12]. Tato východiska se uplatní i v projednávané věci.

29. Ze spisu vedeného u Okresního soudu Plzeň-město pod sp. zn. 23 EC 18/2009 (níže uvedená čísla listů se týkají tohoto spisu) měl Ústavní soud za prokázané, že po celou dobu řízení nebylo se stěžovatelkou, jež byla tou dobou nezletilá, jednáno přímo, nýbrž bylo jednáno s její matkou jakožto zákonnou zástupkyní, které bylo také

doručováno. Se stěžovatelkou, resp. s její právní zástupkyní (advokátkou), bylo jednáno až na základě její žádosti ze dne 20. října 2014, kterou požádala o doručení napadených rozsudků (č. l. 82). Této žádosti bylo vyhověno a oba rozsudky jí byly doručeny dne 4. listopadu 2014 (č. l. 84). Ústavní soud nemá důvod nevěřit tvrzení stěžovatelky, že nejdříve tímto okamžikem se mohla seznámit s jejich obsahem. Tento den byl proto rozhodný pro počátek běhu lhůty k podání ústavní stížnosti (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění účinném do 31. prosince 2012), která byla podána včas.

V./d

Ostatní podmínky

30. Stěžovatelka je jako účastník řízení, jež předcházelo vydání napadeného rozsudku, i aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti proti němu. Ústavní soud neshledal, že by v tomto řízení nebyla s ohledem na svůj věk (v době podání ústavní stížnosti jí bylo 16 let) způsobilá jednat samostatně a zejména porozumět jeho smyslu a významu. Práva stěžovatelky jsou v tomto řízení dostatečně zajištěna především tím, že je zastoupena advokátem.

31. Zbývá konstatovat, že Ústavní soud byl příslušný k projednání návrhu, který zároveň splňoval i veškeré formální náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu. Nic tedy nebránilo tomu, aby jej v rozsahu, ve kterém byl přípustný, podrobil meritornímu přezkumu.

VI.

Vlastní posouzení

32. V řízení o ústavních stížnostech [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu] se Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) omezuje na posouzení, zda rozhodnutími orgánů veřejné moci nebo postupem předcházejícím jejich vydání nebyla porušena ústavně zaručená základní práva a svobody. To znamená, že jejich ochrana je jediným důvodem, který otevírá prostor pro zásah do rozhodovací činnosti těchto orgánů, což platí i pro případné přehodnocení jejich skutkových zjištění nebo právních závěrů. Tento závěr se přitom uplatní i ve vztahu k postupu a rozhodování obecných soudů. Ústavní soud totiž není v postavení jejich další instance, a tudíž jeho zásah nelze odůvodnit toliko tím, že se obecné soudy dopustily pochybení při aplikaci podústavního práva či jiné nesprávnosti.

33. Součástí zásad spravedlivého procesu je podle čl. 38 odst. 2 Listiny i právo každého, aby byla jeho věc projednána v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, tedy aby mu bylo ve vlastní věci, kdy je rozhodováno o jeho právech a povinnostech, umožněno před soudem jednat. Toto právo má jakákoliv fyzická nebo právnická osoba, což však ještě neznamená, že je může v příslušném řízení kdokoliv i samostatně uplatňovat. V případě fyzické osoby, jež s ohledem na svůj nízký věk nebo zdravotní stav není schopna porozumět významu předmětného řízení a projevovat v něm vážně svou vůli, je nezbytné její zastoupení osobou, která bude uplatňovat její práva a hájit její zájmy.

34. Je-li účastníkem řízení nezletilé dítě, vztahuje se na toto řízení povinnost státu plynoucí z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, podle něhož musí být nejlepší zájem dítěte

předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí (odst. 1) a musí mu být zajištěna taková ochrana a péče, jaká je nezbytná pro jeho blaho (odst. 2). Nezletilé dítě tedy musí požívat ochrany i v rámci soudního řízení a nelze jej považovat za účastníka řízení plně srovnatelného s dospělým. Je naopak pravidlem, že nezletilé děti nemají plnou procesní způsobilost, přičemž opačný závěr lze přijmout pouze v konkrétních zcela výjimečných situacích a vždy je nutno jej řádně odůvodnit (srov. náleze ze dne 4. prosince 2014 sp. zn. I. ÚS 1041/14).

35. K naplnění těchto základních práv v občanském soudním řízení stanoví občanský soudní řád, že fyzická osoba, která nemůže před soudem jednat samostatně, musí být zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem (§ 22). Odpověď na otázku, kdo může jednat před soudem samostatně, vyplývá z hmotněprávních předpisů, přičemž rozhodující je svéprávnost účastníka řízení (dříve způsobilost k právním úkonům), resp. rozsah jejího případného omezení (§ 20). Vyžadují-li to ale okolnosti případu, může předseda senátu rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena i když jde o věc, v níž by jinak mohla jednat samostatně (§ 23). Tím není dotčeno právo nezletilého dítěte, aby bylo vyslyšeno (ať už přímo, nebo prostřednictvím zástupce), pokud je schopno formulovat své názory a řízení se ho dotýká, a aby jeho názorům byla věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni (čl. 12 Úmluvy o právech dítěte).

36. Skutečnost, že v řízení před obecnými soudy, jehož účastníkem je nezletilý, je jednáno s jeho rodičem jako zákonným zástupcem, nevylučuje vznik situace, kdy na takovéto zastoupení nebude možné z hlediska zájmu nezletilého nahlížet jako na řádné. Bude tomu tak zejména tehdy, jestliže zákonný zástupce zastupuje nezletilého pouze formálně, fakticky však se soudem nijak nekomunikuje, ani si nepřebírá zaslané písemnosti na žádné známé adrese. Takovýto zástupce nečiní žádné procesní úkony k ochraně práv nezletilého, v důsledku čehož jedná v rozporu s jeho zájmy, jakož i samotným účelem zastoupení. S ohledem na omezenou schopnost nezletilého porozumět významu řízení tento navíc nemusí mít vůbec možnost na nečinnost svého zákonného zástupce upozornit nebo se proti ní bránit, ačkoliv případný nepříznivý výsledek řízení půjde k jeho tíži. Jde v podstatě o srovnatelnou situaci, jako kdyby tento nezletilý nebyl vůbec zastoupen. Z těchto důvodů je povinností obecného soudu vždy zvážit, zda se v konkrétní věci nejedná právě o tuto situaci a zda nejsou splněny podmínky pro ustanovení opatrovníka podle § 29 odst. 1 občanského soudního řádu. Pakliže se obecnému soudu zároveň nepodařilo zjistit vedle místa pobytu zákonného zástupce ani místo pobytu nezletilého účastníka řízení, musí posoudit i splnění podmínek pro ustanovení opatrovníka z důvodu uvedeného v § 29 odst. 3 občanského soudního řádu. Vždy je přitom třeba dbát nejlepšího zájmu dítěte [srov. náleze ze dne 19. února 2014 sp. zn. I. ÚS 3304/13 (N 18/72 SbNU 217)].

37. Ústavní soud dospěl k závěru, že v projednávané věci příslušný soud této své povinnosti nedostál. Již s ohledem na skutečnost, že místo pobytu matky stěžovatelky nelze zjistit a že si nepřebírá poštu na městském úřadu, kde má evidovanou adresu trvalého pobytu [tedy adresu pro doručování ve smyslu § 46b písm. a) občanského soudního řádu], měl uvedený soud posoudit, zda jsou práva a zájmy nezletilé stěžovatelky skutečně chráněny prostřednictvím její zákonné zástupkyně a zda se jednání či nečinnost její zákonné zástupkyně s těmito zájmy naopak nedostává do konfliktu. Aniž by přitom musel vědět o tom, že stěžovatelce byla v mezidobí nařízena ústavní výchova, mělo mu být patrné, že žádná takováto ochrana jí v tomto řízení

poskytována není. Tím, že se matka stěžovatelky vyhýbá – ať už vědomě, či nikoliv – komunikaci s orgány veřejné moci, totiž vystavila svou nezletilou dceru možným negativním důsledkům z toho plynoucím, především uložení povinnosti k zaplacení žalované částky a souvisejících nákladů řízení v občanském soudním řízení.

38. Za této situace proto nemělo být v řízení pokračováno bez toho, aby byla stěžovatelka řádně zastoupena opatrovníkem, k jehož ustanovení (nejlépe z řad advokátů) mělo dojít podle § 29 odst. 1 občanského soudního řádu. Protože pobyt stěžovatelky nebyl znám, byly splněny podmínky pro jeho ustanovení i podle § 29 odst. 3 téhož zákona. Jeho neustanovení mělo za následek, že stěžovatelce bylo znemožněno v řízení před obecným soudem jakkoliv jednat, což je zmatečnostní vada, která se s ohledem na s ní spojené porušení základního práva stěžovatelky podle čl. 38 odst. 2 Listiny promítá i do ústavněprávního posouzení napadeného rozsudku.

39. Ve vztahu k zbylým námitkám Ústavní soud dodává, že se nezabýval otázkou, zda měla mít stěžovatelka navzdory svému nízkému věku možnost osobně se vyjádřit k žalobě, neboť její posouzení by již nemělo z hlediska výsledku řízení o ústavní stížnosti žádný význam. Je nepochybné, že v dalším řízení o žalobě vedlejší účastnice bude mít stěžovatelka možnost samostatně jednat a vyjádřit se k žalobě. Rovněž bude mít možnost uplatnit svou argumentaci ohledně přiměřenosti výše nákladů řízení, kterou rozporovala s ohledem na formulářovou povahu této žaloby.

VII. *Závěr*

40. Ze všech těchto důvodů shledal Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatelky částečně důvodnou, a to v rozsahu, ve kterém směřuje proti rozsudku Okresního soudu Plzeň-město ze dne 24. března 2010 č. j. 23 EC 18/2009-70. Podle § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jí proto v této části vyhověl (výrok I) a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadený rozsudek zrušil (výrok II). V dalším řízení bude povinností Okresního soudu Plzeň-město, aby věc opětovně projednal při respektování práva stěžovatelky jednat před soudem, a to buď samostatně, nebo prostřednictvím jejího zástupce. Ve zbytku Ústavní soud odmítl ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřipustnou (výrok III).

P o u č e n í : Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. dubna 2016

Tomáš Lichovník
předseda senátu